

was met Babylonische cultuur en daarom Israel, toen het in Kanaän zich vestigde, vanzelf met deze cultuur in aanraking kwam. De bewijzen, hiervoor aangevoerd, zijn echter uiterst zwak. Het eenige feit, waarop Delitzsch zich beroept, Eerste voordracht p. 28, dat in Ai een „babylonisch kleed” gevonden werd, zegt natuurlijk zeer weinig. Meer bewijskracht hebben de Tell-el-amarnabrieven evenals enkele godennamen *Nebo*, *Bel* of *Baal*, *Astarte* en *Istar* enz., die van de Babyloniërs zijn overgenomen, maar men vergete niet, dat Kanaän tijdens de verovering van Israel afhankelijk was niet van Babel, maar van Egypte. En in elk geval ontbreekt elk bewijs, dat destijds in Kanaän de Sabbat, de sagen omtrent zondeval, zondvloed enz., uit Babel bekend waren, gelijk Delitzsch (l.c. p. 28, 29) beweert. Wat echter het meest tegen deze Kanaänitische afleiding spreekt is, dat Israel volgens de Schrift lijnrecht tegenover de Kanaänieten stond en zeker niet van deze door God vervloekte volkeren hun religieuze denkbeelden zal hebben overgenomen. Volgens HOMMEL, JEREMIAS en KITTEL is dan ook niet Kanaän, maar veeleer Midian of Arabië de trechter geweest. Babel's cultuur zou zich ook tot Arabië hebben uitgestrekt; hiervoor zou pleiten, dat de Semieten van Hammurabi's stam nauw met de Arabieren verwant waren en de minaeische opschriften evenals de rechtsbepalingen der oude Arabieren veel verwantschap met Babel vertoonen. Mozes zou dan tijdens zijn verblijf bij Jethro in Midian deze hooge cultuur hebben overgenomen en aan Israel hebben meegedeeld; met name het feit, dat Mozes' schoonvader nog op de woestijnreis Israel bezocht en Mozes in politieke zaken raad gaf, zou van dien invloed getuigen (Exodus 18). Men vergete echter niet, gelijk Giesebrecht l.c. p. 8—14 terecht heeft opgemerkt, dat de dusver gevonden inscripties juist over Midian of Noord-Arabië nog weinig licht hebben verspreid, en het groote bezwaar blijft bestaan, dat men deze inscripties tot dusverre niet met zekerheid heeft kunnen dateeren. Meer licht zal hier dus moeten worden afgewacht. Terwijl eindelijk BUDDE en GUNKEL meenen, dat Babel's invloed vooral gewerkt heeft tijdens de overheersching van Israel door Assyrië en gedurende het Exiel. In dien tijd zouden de scheppingsmythe enz. uit Babel naar Israel zijn gekomen en daaruit zou het te verklaren zijn, dat bijv. de „Urgeschiede” eerst bij J² (den lateren Jahvistischen Redactor) voorkomt, en dat Ezechiël en de Priester-codex zoo sterk babylonischen invloed verraden (BUDDE, *Das Alte Testament*, p. 36, en vv.) In zooverre ligt hier een kern van waarheid in, dat Israel eerst na de 9e eeuw met Babel zelf in aanraking is gekomen en eerst door de veroveringstochten van de koningen van Assyrië rechtstreeksche invloed van Mesopotamië uit op Israel kon uitgeoefend worden. Maar al heeft die invloed vooral onder Manasse sterk gewerkt, ook op religieus gebied, Israel's profeten hebben dien invloed steeds wederstaan, en er is nooit scherper critiek op Babel's polytheïsme geleverd dan juist door Jesaja en Jeremia is geschied. De voorstelling, alsof niet een enkele tot afgoderij geneigde koning of een afvallig deel van het volk, maar de